یەکێتی و پارتی وەک دوو حیزبی تۆتالیتار … نەبەز سەمەد

تۆتالیتاریانیزم ئیدیۆلۆژییەکی سیاسی مۆدێرنی توندڕەوە، لە ڕێگەی دروستکردنی کۆمەڵگەی ئاپۆرەوە (mass society) بەڕێی تیرۆر و تۆقاندنی بەردەوام و سیستەماتیکەوە دەیەوێ زاڵبوونی تەواو (total domination) بەسەر سەرجەم کۆمەڵگەدا بەدەستبهێنێ. تۆتالیتاریانیزم جیهان بەگوێرەی دوالیزمی دۆست و دوژمن، ڕەش و سپی، … هتد دابەش دەکات. تۆتالیتاریانیزم ئیدیۆلۆژییەکە دژەفرەیی (پلوڕالیزم)یە لەسەر بنەمای دوژمنی ناوەکی و دەرەکی خۆی دیاردەهێنێت. بۆیە ئیدی□ی دوژمن ڕۆڵێکی کڕۆکی لەنێو ئیدیۆلۆژیی تۆتالیتاریانیزمدا دەگێڕێت. تۆتالیتاریانیزم خاوەن خەسڵەت، ئەدگار و تایبەتمەندی خۆیەتی کە لە ستەمکاری، دیکتاتۆری، و دەسەڵاتگەرێتی جیای دەکاتەوە.

فریدریک و برزێنسکی (Friedrich and Brzezinski) باس لە پێنج ئەدگاری تۆتالیتاریانیزم دەکەن، کە بریتین لە ١. پرنسیپی سەرۆک ٢. تیرۆری پۆلیس (ی نهێنی) ٣. قۆرخکردنی چەک و سوپا ٤. قۆرخکردن و کۆنتڕۆڵکردنی میدیا و ڕاگەیاند□کان ٥. قۆرخکردن و دەستبەسەرداگرتنی ئابووری. لەم وتارەدا دەمەوێ لە ڕێگەی ڕوونکردنەوەی ئەم پێنج ئەدگارەی تۆتالیتاریانیزمەوە ئارگومێنتی ئەوە بکەم کە یەکێتی و پارتی (بنەماڵەی تاڵەبانی و بارزانی) دوو حیزبی تۆتالیتارن. بەڵام لێرەدا گەرەکە بێژم کە یەکێتی و پارتی خۆیان خاوەن ئیدیۆلۆژی تۆتالیتار نین، واتا خۆیان ئیدیۆلۆژی و تیۆرییەکەیان داڕشتبێت و تیۆرزانیان هەبێت، بەڵکو ئەوان لاساییکەرەوەن. یەکێتی و پارتی لاسایی بەعس دەکەنەوە و تۆتالیتاریانیزمی بەعس بۆ ئەوان بووە بە مۆدێل.

یەکەم، پرنسیپی سەرۆک: فریدریک و برزێنسکی ڕوونی دەکەنەوە کە پرنسیپی سەرۆک یەکێکە لە ئەدگارە سەرەکییەکانی بزووتنەوە تۆتالیتارییەکان، کە سەرۆک لە هەمووان باڵاترە و دەبێ هەمووان لە خزمەتی سەرۆکدا بن. ئەم پرنسیپە بە ڕوون و ئاشکرایی لەلای یەکێتی و پارتی (بنەماڵەی تاڵەبانی و بارزانی)دا خۆی دیار دەخات، بۆ نموونە لە یەکێتیدا جەلال تاڵەبانی سەرۆکە و لە هەمووان باڵاترە، یەکێتییەکان مانەوەی نەک تەنیا یەکێتی وەک حیزب بەڵکو هەموو کورد بە مانەوەی جەلال تاڵەبانییەوە دەبینن، بۆیە کاتێک کە نەخۆش بوو و

هیچ توانستێکی بەڕێوەبردنی حیزبەکەی نەمابوو، تەنانەت دوای مردنیشی هەروەک سکرتێری گشتی ماوەتەوە و کەس ناوێرێ باس لە جێگرەوەیەک بۆ تاڵەبانی بکات. بە هەمان شێوە لەنێو پارتیدا مەسعوود بارزانی سەرۆکە و لە هەمووان باڵاترە و دەبێ هەر ئەو سەرۆک بێت نەک تەنیا هی پارتییەکان و هی حیزبەکەی، بەڵکو هی هەموو کورد و کوردستان. هەروەک دەزانین بارزانی ئەگەرچی ماوەی سەرۆکایەتییەکەی بەسەرچوو بوو بەڵام ئامادە نەبوو کورسییەکەی چۆڵ بکات. بۆیە لەلای یەکێتی و پارتی تا مردن هەر دەبێ تاڵەبانی و بارزانی سەرۆک و سکرتێری گشتی بن.

دووەم، تیرۆری پۆلیسی نهێنی (police terror): هەرچەندە ناوەکەی ڕەنگە بەگوێرەی حیزبەکان و وڵاتەکان بگۆڕێت وەک ئۆڤرا (OVRA) لە ئیتاڵیای فاشی، ئێس ئێس (SS) لە ئەڵمانیای نازی و (MVD) و (KGB) لە یەکێتی سۆڤییەتی کۆمۆنیستی. ئەم دەزگایانە ئامرازن بەدەست ڕژێم و حیزبی تۆتالیتارەوە بۆ ترساندن، تۆقاندن، تیرۆر و لەناوبردنی نەیارەکانیان. لە بەرئەوەی ڕژێم و حیزبی تۆتالیتار دژی فرەییە، بۆیە هەبوونی دەزگا و دامەزراوەی هەواڵگری و پۆلیسی نهێنی شتێکی کۆڵەکییە بۆ کوشتن و تیرۆرکردنی نەیارەکانیان. یەکێتی و پارتی هەردووکیان خاوەن دامەزراوە و دەزگای هەواڵگرین دەزگای زانیاری یەکێتی و دەزگای پاراستنی پارتی کە ئیشیان ترساندن، تۆقاندن، تیرۆرکردنی ئەو کەسانەیە کە نەیاری بنەماڵەی تاڵەبانی و بارزانین، وەک لە کەیسی کوشتن و تیرۆرکردنی ڕۆژنامەنووسانی وەک سەردەشت عوسمان، سۆرانی مامە حەمە و کاوە گەرمیانی و خۆپیشاندەران … هتد بینیمان.

سێیەم، قۆرخکردنی چەک و سوپا: پەیوەندییەکی پتەو لە نێوان قۆرخکردنی چەک و سوپا لەگەڵ ئەدگاری تیرۆری پۆلیسی نهێنیدا هەیە، چونکە کۆنترۆڵکردنی چەک و سوپا دەبێتە سەرچاوەی هێز و ئاسانکارییە بۆ تیرۆر و لەناوبردنی نەیارەکان. بۆیە لە ڕژێمە تۆتالیتارییەکاندا سوپا و هێزی چەکدار ڕۆڵێکی سەرەکیان هەیە. یەکێتی و پارتی هەردووکیان چەکیان بە خۆیان قۆرخکردووە و خاوەنی هێزی چەکدارن، لە هەرێمی کوردستان سوپایەکی نیشتیمانیمان نییە، بەڵکو هێزی چەکداری حیزبیمان هەیە کە لە لایەن یەکێتی و پارتییەوە قۆرخکراون و بە بەرژەوەندی و پاراستنی خۆیان و وەک هەڕەشەیەک بە نەیارەکانیان بەکاریان دەهێنن.

چوارەم، قورخکردن و کۆنترۆڵکردنی میدیا و ڕاگەیاندنەکان: کۆنترۆڵکردنی میدیا و دەزگاکانی ڕاگەیاندن و ڕێگریکردن لە گەیشتن

بە زانیاری و ڕێگریکردن لە ئازادی ڕادەربڕین یەکێکە لە ئەدگارە سەرەکییەکانی حیزب و بزووتنەوە تۆتالیتارییەکان. حیزب و بزووتنەوەی تۆتالیتاری لە ڕێگەی میدیا و ڕاگەیاندنەکانەوە خەریکی بڵاوکردنەوەی پڕوپاگەندەیە دژی نەیارەکانی و هەروەها بڵاوکردنەوەی ئیدیۆلۆژییەکانی خۆیەتی، لە پاڵ ئەمەشدا شێواندنی ڕاستییەکان و تەمومژاویکردنیان. یەکێتی و پارتی وەک دوو حیزبی تۆتالیتار میدیا و ڕاگەیاندنەکانیان بۆ خۆیان قۆرخکردووە و سەرچاوەی زانیاریان کۆنتڕۆڵکردووە. لە ڕێگەی دەزگاکانی ڕاگەیاندنەکانیانەوە خەریکی بڵاوکردنەوەی پڕوپاگەندەن دژی نەیارەکانیان و ڕێگرن لە بەردەم ئازادی ڕادەربڕین و رێگە نادەن ڕۆژنامەنووسان دەستیان بە سەرچاوەکانی زانیاری بگات. لە ڕێگەی دەزگاکانی ڕاگەیاندنیانەوە ڕاستییەکان دەشێوێنن و زانیارییەکان تەمومژاوی دەکەن.

پێنجەم، قۆرخکردن و دەستبەسەرداگرتنی ئابووری: کۆنتڕۆڵکردن و دەستبەسەرداگرتنی سەرچاوەی ئابووری و داهاتی وڵات یەکێکە لە ئەدگارە سەرەکییەکانی تۆتالیتاریانیزم. کۆنتڕۆڵکردن و دەستبەسەرداگرتنی ئابووری ڕۆڵێکی سەرەکی هەیە لە بزووتنەوە تۆتالیتارییەکاندا. دەستبەسەرداگرتنی ئابووری لەلایەن حیزبی تۆتالیتارەوە مەبەستمەندە واتا مەبەستی لە پشتە، ئەویش کۆنتڕۆڵکردن و زاڵبوونی تەواوە بەسەر کۆمەڵگەدا. کۆنتڕۆڵکردنی ئابووری دەبێتە هۆی هێنانە گۆڕێی بیرۆکراسییەکی هیرارکی (hierarchic bureaucracy). یەکێتی و پارتی وەک دوو حیزبی تۆتالیتار دەستیان گرتووە بەسەر ئابووری هەرێمی کوردستان و کۆنتڕۆڵیان کردووە و داهاتی نەوت و سامانە سروشتییەکان و سەرجەم داهاتەکانی کوردستانیان کۆنتڕۆڵکردووە و لە نێوان خۆیاندا دابەشیان کردووە و بۆ بەرژەوەندی خۆیان بەکاری دەهێنن. دەیانەوێ لەم رێگەیەوە بە تەواوی کۆمەڵگەی کوردی لە هەرێمی کوردستاندا کۆنتڕۆڵ بکەن.

لە کۆتاییدا، بۆمان دەردەکەوێ کە هەر پێنج ئەدگارەکەی بزووتنەوە تۆتالیتارییەکان کە فریدریک و برێزنسکی باسیان کردووە لە یەکێتی و پارتیدا بوونیان هەیە. بۆیە بەم ئەنجامە دەگەین کە یەکێتی و پارتی دوو حیزبی تۆتالیتارن.

دەوڵەت و کۆمەڵگە شکستخواردوەکان, عێراق و کوردستان بە نمونە … هەورامان عەلی

دەتوانین دەولەتەکانی ئەمڕۆیی جیهان بکەین بە سێ بەشی سەرەکیەوە : بەهێزەکان ، فشەلەکان و شکستخواردوەکان .
– بەهێزەکان بەو دەوڵەتانە دەوترێت کە دەسەڵاتێکی ڕەهاى بەسەر سنوری جوگرافی وڵاتەکەیدا هەیە و دەتوانێت هەلومەرجێکی شیاو بە هاوڵاتیەکانی دەستەبەر بکات . ئاسایشی ئابوری و کۆمەڵایەتیان بپارێزێت و مافە سەرەتایەکانیان دەستەبەر بکات. ئەم جۆرە دەوڵەتە دەتوانێت ژیانی هاوڵاتیەکانی لە ستەمی سیاسی و کۆمەڵایەتی دەپارێزێت ، یاسا لە وڵاتدا بەرقەرار دەکات و ئازادیەکان بە تاکەکانی دەستەبەر دەکات . فرسەتی یەکسان بۆ کار و بەشداری سیاسی و فەرهەنگی تاکەکانی فەراهەم دەکات . دامودەزگا دادوەریەکان سەربەخۆن و هیچکەس و لایەنێك لە سەروی یاساوە نیە. خزمەتگوزاریە کۆمەڵایەتیەکان فەراهەمکراون و ژێرخانی ئابوری گەشەکردووە و مرۆڤ لەو جۆرە کۆمەڵگایانەدا بەهرەمەندە لە خوێندن ، چاودێری پزیشکی ، ئاسایشی کۆمەڵایەتی و بەیاسا مافەکانی مسۆگەرکراوە. بەکورتی دەولەت و کۆمەڵگە بەهێزە ئەوانەن کە مرۆڤ تێیدا بە ئاشتی و ئارامی و لە چوارچێوەی یاسادا مافەکانی دەستەبەردەکرێت.

– دەولەتە فشەڵەکان بەو دەوڵەت وکۆمەڵگایانە دەوترێت کە نیشانەکانی ڕۆچون بە دەولەتی شکستخواردوی تێدا دەردەکەوێت. ئەم جۆرە دەوڵەت و کۆمەڵگایانە لە دوڕیانێکدا ، کە هەم دەتوانن بە چەند هەنگاوی سیاسی ، ئابوری ، دادوەری و….هتد پەیوەستبن بە کۆمەڵگە ئارام و بەهێزەکانەوە ، یان ڕووەو کۆمەڵگەیەکی داڕوخاو هەڵوەشاوە مل دەنێن.

– دەوڵەت و کۆمەڵگە شکستخواردووەکان
یەکێك لە دیاردە و کێشە سەرەکیەکانی جیهانی ئەمڕۆ، دەوڵەت و

کەمینەگەی شکستخواردووەکانە ، کە ڕۆژ لە دوای ڕۆژ ژمارەیان لە فراوان بووندایە. دەوڵەتە شکستخواردووەکان بەو دەوڵەتانە دەوترێت کە دەسەڵاتێکی ناوەندگەرای لاواز ، لە زۆر شوێنی دنیاشدا ئەو دەوڵەتانە قەڵەمڕەوی دەسەڵاتیان بە سەر تەواوی وڵات یان بەشێکیدا ناشکێت . شەڕی ناوخۆ ، ناکۆکی قووڵی پێکهاتە نەتەوەیی ، مەزهەبی و چینایەتی و ئێتنیکیەکان تایبەتمەندیەکی ئەو دەوڵەتانەیە.

لە دنیایی ئەمڕۆدا ، ڕۆژانە گوێمان لە زاراوەی دەوڵەت و کەمینەگەی شکستخواردووەکانە کە لەلایەن ئاژانسەکانی هەواڵ و ڕۆژنامەنووس شرۆڤەکارە سیاسیەکان بەکاردەهێنرێت. ” سندوقی یارمەتی ئاشتی جیهانی ” بە پێناسەی دەوڵەتە شکستخواردووەکان چەند پێوەرێکی دیاری کردووە:

– ئەو دەوڵەتانە کۆنترۆڵی دەسەڵاتیان بەسەر هەموو وڵات یان بەشێکی وڵاتدا ، لەدەستت دەدەن.
– لاوازی دەسەڵاتی یاسادانان
– لەدەستدانی توانایی خزمەتگوزاریە سەرەکیەکان
– ناکامی لە دروستکردنی هاوپەیمانی نەتەوەیی و هەرێمایەتی ، نەتوانینی پابەندبوون بە ڕێکەوتنامە نەتەوەیی و هەرێمایەتیەکان.

بەپێی ڕاپۆرتەکی ڕێکخراوی ناوبراو ، نزیکەی شەست دەوڵەت و زیاتر لە ملیارێك مرۆڤ لەو جۆرە کەمینەگە و دەوڵەتە شکستخواردوانەدا دەژین ، زۆربەی ئەو دەوڵەت و کەمینەگایانە یان بە تەواوەتی شکستیان هێناوە یان زۆرێك لە تایبەتمەندیەکان بەسەریاندا دەچەسپێت و لە لەواری داروخانی گەورەی کەمینەگایەتی ، ئابوری ، سیاسی و حوکم ڕانیدان. کە مەترسیەکی گەورە لەسەر ئایندەی ئاسایش و ئارامی نەتەوەیی ، دادەنێن.

لە ڕاستیدا گەلێك دیاردە هەن کە ئاماژە بەوە دەکەن کە ئەو کەمینەگە و دەوڵەتە لە خانەی دەوڵەتە شکستخواردووەکاندا بژمێردرێت لەوانە:

– نەمانی کۆدەنگی سیاسی لەسەر پرسە بنەڕەتی و نیشتمانیەکانی کەمینەگە ، بەجۆرێك نوخبەی سیاسی دابەش دەبن بەسەر هەزە هەرێمایەتی و جیهانیەکاندا ، کە ئەمەش زەمینە بە دەست تێوەردانی ناوچەیی و جیهانی خۆش دەکات.
– هێزەکانی دەوڵەت چ پۆلیس و چ سوپایی نیشتمانی ڕووبەڕووی ڕاپەڕین و یاخیبونی چەکداری بەردەوام ببنەوە بەجۆرێك هاوسەنگیەك پێکبێت کە هیچ لایەك نەتوانی بە قازانجی خۆیی لە ڕوی سەربازی و

سیاسیەوە کێشەکان یەکلایی بکاتەوە. لەدرێژەی ئەو کەش و هەوا خوێناوی وتوندوتیژیەدا ، ڕێگە بە جۆرەها دەستەو تاقمی چەکداری توندڕەوی ئاینی و فاشستی خۆش دەبێت کە تاوانی ڕێکخراو دژی خەڵکی مەدەنی ئەنجام بدەن .

– جەنگی ناوخۆیی: لەسەر جیاوازی نەتەوەیی ، ئاینی و مەزهەبی ، چینایەتی و کۆمەڵایەتی. بەبێ جیاوازی هەموو دەوڵەتە وکۆمەڵگە شکستخواردوەکان هۆکاری سەرەکی کارەساتەکانیان ، نەبوونی پەیمانێکی کۆمەڵایەتی نێوان پێکهاتە جۆراوجۆرەکانیەتی لەسەر ئەرك و مافەکانیان ، دابەش نەکردنی سامانی گشتی وڵات بەشێوەیەکی یەکسان بەسەر دانیشتوانی ئەو جوگرافیا سیاسیەی سنوری وڵاتەکەیان پێك دەهێنێت.

– دژایەتی کوێرانەی دەوڵەت لە دژی هەرێمێکی وڵاتەکەی: زۆربەی دەوڵەتە شکستخواردوەکان بەهۆکاری جیاوازی نەتەوەیی ، ئێتنیکی، ئاینی و مەزهەبی بەشێوەیەکی سیستەماتیك سیاسەتی سەرکوتگەرانە و داپڵۆسێنەرانە لە دژی ناوچە و هەرێمێکی دیاریکراو دەگرنەبەر ، زۆرجار ئەم سیاسەتە تا ئاستی جینۆسایدی جەستەیی و کولتوری و تاوانی جەنگ ، پەرە دەستێنێت.

– گەشەکردنی توندوتیژی : کە کۆمەڵگە و دەولەتێك ڕووەو شکست ملدەنێت، یەکەمین ئاماژەکانی زیاتبوونی توندوتیژی سوپا و پۆلیس بەرامبەر هاوڵاتیانی و لە بەرامبەریشدا توندوتیژی هاوڵاتیان بەرامبەر دەزگا ئەمنیەکان ، بە جۆرێك دەولەت کۆنترۆڵی کۆمەڵگە لەدەست دەدات.

– شکستهێنانی دەوڵەت لە دابینکردنی پێداویستیە بنەڕەتیەکانی کۆمەڵگەدا: کاتێك دەوڵەت نەیتوانی ئاسایشی سەرو ماڵی هاوڵاتیان بپارێزێت ، ئەوکات زۆر ئاسیە کە نەتوانیت خزمەتگوزاریە گشتیەکان لەوانە کارەبا ، ئاو ، تەندروستی ، خوێندن و پێداویستیەکانی ژیانی ڕۆژانەی هاوڵاتیان دابین بکات.

– شکست و لاوازبوونی دامەزراوەکانی دەوڵەت: هەڵوەشانەوە یان یاخیبونی بەشێکی سوپا ، لاوازبون و بێ کارابونی پۆلیس و دەزگای ئاسایش ، لاوازی و بێ سیاسی بوونی دامەزراوە دادوەریەکان ، هەڵوەشانەوە یان ئیفلیج بوونی دامەزراوە یاسایەکان لەوانە پەرلەمان و ئەنجومەنی پارێزگا و شارەوانیەکان .

– وێرابوونی ژێرخانی ئابوری: لە کۆمەڵگە و دەوڵەتە

شکستخواردوکاندا دەوڵەت ڕێگەوبان ، تۆڕەکانی گەیاندن و پۆست، ئاو ئاوەڕۆ ، کارەبا دابین ناکات . دامەزراوەکانی خوێندن و پەروەردە، دامەزراوەکانی تەندروستی ڕادەستی کەرتی تایبەت دەکرێت دور لە چاودێری و لێپرسینەوە کە زەمینە بۆ گەندەڵی و بێسەرەوبەریی و دابەزینی مەترسیداری ئاستی خزمەتگوزاریەکان ، خۆش دەبێت.

– گەندەڵی : لە هەموو کۆمەڵگەکانی ئەمڕۆدا گەندەڵی ئابوری و بەڕیوە بردن بە ڕادەی جۆراوجۆرەیە ، بەڵام لە دەوڵەتە شکستخواردوەکاندا ، گەندەڵی سەراپایی دامەزراوەکانی بەڕێوەبردنی کۆمەڵگە دەتەنێ ، بە جۆرێك خودی گەندەڵی دەبێتە دەسەڵات و چارەنوسی کۆمەڵگە دیاری دەکات و دەوڵەت بە بەڕێکردنی کاروباری ڕۆژانەی کۆمەڵگە پشت بە گەندەڵی دەبەستێت.

– بەرهەمهێنانی ناوخۆیی بە شێوەیەکی گشتی شکست دێنێت ، بەجۆرێك هاوڵاتیان بە بەڕێکردنی ژیانی ڕۆژانەیان پشت بە کاڵا هاوردوەکان دەبەستن. هەڵاوسانی ئابوری و داڕوخانی نرخی دراو ، دروستبونی قڵشتی گەورەی چینایەتی و بڵاوبونەوەی هەژاری و بێکاری کە سەر دەکێشێتە تاوانی کۆمەڵایەتی گەورە.

ئێستە بە لەبەرچاوگرتنی ئەو دیاردە و نیشانانەی لەسەرەوە ئاماژمان پێکردن، بەهەموو پێوەرەکان عێراق و کوردستان دەوڵەت و کۆمەڵگەیەکی شکستخواردوون . بۆیە هەر بزوتنەوە و جوڵانەوەیەکی سیاسی بیەوێت ئاڵوگۆڕێکی ڕیشەیی لەو وڵاتەدا ئەنجام بدات ، لە پێشدا دەبێت دان بەم واقعیەتەدابنێت و دواتر پڕۆژە و نەخشە ڕێگای خۆیی بۆ ڕزگاری لەو داڕوخانە گشتیە بخاتە روو.

.

سنوورداریی وشەسازییەکانی شیعر لای یونس ڕەزایی … ئیسماعیل

بابانی

ئەمن سەرەتا حەز دەکەم ئەوە بڵێم نە شاعیرم و نە نووسەر، بەس وەکو خوێنەرێکی شیعر سەودایەکی زۆرم هەیە بۆ هەموو ئەو شاعیرو شیعرانەی وەستانی بۆ دەکرێت، جارانێك دەگەمە ئەو قەناعەتەی کە دنیا جوانەکانیشمان وێران و ئێمەی کورد هەر بەدبەختی و پاشکەوتەییمان بۆ ماوەتەوە، ئەم قسەیەش کە دەکەم دەزانم کێشەی ئێمەی خوێنەران زۆر قوڵە، کە ناتوانین قوڵ بە جیهانی شیعرەکاندا رۆبچین، ئەوەی کە پشت بە بەهرە دەبەستێت لە هەموو ژیانیدا زۆر بە هەڵەدا دەچێت لە برەوی داهێنان نزیک بێتەوە، چونکە کانی بەهرە زیاتر لەسەرەتاکانی نووسیندا بۆ شاعیر دێت، ئەنجا دەبێت کار لەسەر (تەکنیك- هونەرکاریی) بکات بۆ خۆ سازاندن لەسەر ستایڵێك هاوتەبا بێت لە زانینی چۆنیەتی بەکارهێنانی دەستەواژەو زاراوەکان.

لێرەدا قسە لەسەر بەشێکی تەجروبەی شیعریی زۆر بەڕێز کاک یونس ڕەزایی دەکەم وەك نموونە، من کە چاوم خشاند بە بەرهەمە شیعرییەکانی نزیکەی ٣ ساڵی ئەم شاعیرەدا بۆم دەرکەوت نەك هەر کەموکورتی لە چۆنیەتی بەکارهێنانی زمانی کوردیدا لای ئەم شاعیرە هەیە، بەڵکو تەنیا لە خولگەی کەمەڵە زاراوەیەك دەسوڕێتەوەو لەو قەناعەتەشدام گەر ئەو زاراوانە لە شیعرەکانی دەربکرێت زۆر کلۆر دەردەچن.

زاراوەکانیش ئەمانەن:

((وڵات و نیشتمان، ئاڵا، شیعر، ئاور، گورگ، با- نا، ون، سەرباز، باران ، دەریا، گوللـــه))

بەڵێ ئەم سنووردارییە دەستی شاعیر دەگرێت لە داهێنان، وەك چۆن مەلی خەیاڵی بێ سنوور دەفڕێت، هەرواش دەبێت توانای وشەسازیی شاعیر هەمیشە جیاواز و لە نوێبوونەوەدا بێت، ئەم خولانەوەیە لە بازنەی ئەو چەند زاراوەیەدا دنیابینی شاعیریش زۆر سنووردار دەکەن.

جا لێرەدا بە پاڵشتی ئەم گوتەیە ئەوا هەر لە ناو شیعرەکانی شاعیرەوە نموونەکان دەهێنینەوەو شەش شیعری ماوەی ٣ ساڵی شاعیر دەکەینە مەیدانی تاوتوێکرنەکەمان، خۆزگە کاک یونس وەڵامی ئەم خاڵەشی دەداینەوە، تا بمانزانیایە چۆن بەئاگا لەو کەلێنە ئەو هەموو شیعرەی هەر بەو کەرەسانە نووسیوە؟ وشەکانیش خەت بەژێردا دەهێنین تا زیاتر تەرکیزی خوێنەر بکەوێتە سەر دووبارەبوونەوەکانیان.

شیعری یەك:
(نازانم لە کوێ بدۆزمەوە ..ئەو باڵەی … بەشێک لە ئاسمانی تێدا
…ونتر)
زاراوە دووبارەکان:

پەنجەکانت وڵا تێکی بێ ناو نیشانن
ئەو نیشتمانەی تۆ
بۆ ون بوون لە ناونیشانی تەڕی دەریا دا
گورگانەدا
کچانی لە شیعرم دا.
بە سەربازێکی ونەوە
وە ئاڵا دەشەکێتەوە
لە بادا
بێ وڵاتیی دارەکان
لە باران

شیعری دوو:
(کاتژومێری سیفری ئاور)
زاراوە دووبارەکان:

شیعر چی بەسەر
سەربازانی بێ ناو
گەمەی ئاور
زیاتر نا
پاشگەز دەبمەوە لە باران … نا
لە گورگ نا
بە با..دا
بە دوای باران دا
بە گورگێک دەسپێرم
ل□ ه□□تی … گوللەدا
زمان…بە با..دا
رەوە گورگێک
لە سەر ئاڵا یەکی کەون
شیعر چ فڕێکی بایە
پۆتینەکانتان ون کرد
هێڵی ئەو شیعرەی

شیعری سێ:

(سروودی شاربـەدەرێک)
زاراوە دووبارەکان:

قەتیسی با
لـە بـەرۆکی دەریا
ئاڵا یـەک هەڵکەم
کوێرە رێیـەکی دەریا
گۆڕم دا ون
دەریایـەکی سوور
شیعڕێکی رۆما نتێکیش
دزانی دەریایی دا
گولـ□ یـەک لـە گەرووی
بـێ وڵاتیی بم
نیشتمانی لـە ئاوردا
نیشتمانێکی بـێ بن

شیعری سێ:
(وانەی سیزێف..لـە سنوورەکانی رۆژائاوا
لـە سنووری بادا)…
زاراوە دووبارەکان:

پەنجەکانی ئاور
خەفەتباری دزانی دەریا
.ماندوو نا
لـە شیعرم دا
رێگای گولڵەکانیش
دەریایـەکی تینوو
لـە با
دزانی دەریا
بـەرەو دارەکان نا
بـۆ گولـ□کان
سەربازـە خەمینەکانی
وڵات لـە باڵی
لـە سەر شانم نا
گولـ□ یـەک مەستی باڵەکان
لـە نیشتمانم دا

شیعری چوار:

(ئەوشەو لە شمشیرەکانت دەپەڕمەوە خاتوون)
زاراوە دووبارەکان:

نیشتمانم دەکێڵێ
ئەو شیعرە شێتانە
مێترۆدا ون دەبێ
بە تەنیشت مندا ونی
کە نیشتمانم دەکێڵێ
کە ئاورت کردۆتەوە
ئەی با
ئەو شیعرە شێتانە
بە با دەفرۆشێ
دادەبەزی لە باران دا
ئاورێکی خەمۆکە
لاپەڕەی شیعرەکان

شیعری شمارە پێنج:
(٣٦دەرەجەی گرینویجی خوێن)

زاراوە دووبارەکان:

پێشەوەی –با–دام
دەوامەی باران
بە رووی نیشتمان
بۆ تاریکی نا
وەستان نا
زەردەی ئاڵا
سەرلە نوێ دەکاتەوە – با-
ئەو شێعرەی من
وە دەریا؛ پڕ لە خەونی دارستانی ئاور
بە سبەینێی دەریا
من شێعرەکانم

شیعری شەش:
(کێشی ئەو شیعرەت بۆ نادۆزرێتەوە، بلوورێنە تکایە)
زاراوە دووبارەکان:

گورگێک فەرز کەن

لە ئاور
گورگەکتان بەو زستانە
ڕێ داوەتە شیعرەوە
ناناسێن نا
وەرزی شیعر
پێستی بادا
دەریای سوور
لەنگەری بە ئاورەوەیە
گورگەک لە ژێر
ئەی نیشتمانی
تاڵانی -با-
جوگرافیای دەریاکانم
گوللەکانی بەرەو شیعرەکانی ئەوە،
لە بادا
دەنگ دەدەم بە بادا
شیعرەکیش داگیرساو
سەرەتای گورگە
کێشی ئەو شیعرە

لە کۆتاییدا هەر ئەوە ماوە بڵێمە کاکە یونس کورد پیتی (و) لە جیاتی (ۆ) بەکاردەنێ و هەروەها دووبارەبوونەوەی پیتی(کە)ش ڕەونەقی شیعر تەڵخ دەکات، جگە لەوەی هەر لەمەڕ وشەسازییەوە، ئەسڵ لە کۆپلە و دەستەواژە شیعرییەکان (ئەرێنییە) نەك (نەرێنیی) وەك بەڕێزتان زۆر ئەو ستایڵە دووبارە دەکەنەوە کە بێزارکارە، گەر لە شیعرێکدا بەکاربێت وەك تەکنیك جوانە ، بەس کە لە زۆر شیعردا دووبارە بێتەوە بێزارکارە، ئەو پیتەش بەی بەکاردێنن (نا)یە.
دستی ئەوەش خۆش بێت و منیش زۆر ماندووبووم بەم تێڕامان و سەرنجەوەو هەر بژین و حورمەتمان قبوڵ بفەرموون.

حەوت هۆکار لەپشت سوتاندنی

دامودەزگاکان؟... شێرکۆ کرمانج

یەکێک لەو دیاردانەی کە لە خۆپیشاندانەکانی کوردستان لەدوای دامەزراندنی حکومەتی هەرێم لە ١٩٩٢ ـەوە تا ئێستا بەرچاودەکەوێت سوتاندنی دامودەزگاو بارەگا حیزبییەکانە. پرسیار ئەوەیە کە هۆکاری پشت ئەم کارە توندوتیژییە چییە، بەتایبەتی ئەگەر بێتو ئەوە بەبیر خۆمان بێنینەوە کە بەشی هەرە زۆری بەشداربووان لەپێشو لەکاتی خۆپیشاندانەکان داوای ناتوندوتیژییان دەکرد لە خۆپیشاندانەکان.

هۆکار زۆرن لەپشت کارە توندوتیژییەکان بەڵام دەکرێت گرنگترینیان لەم خاڵانەدا کۆبکرێنەوە:

یەکەم، کورد هیچ کاتێک لە مێژوودا دەوڵەتی سەربەخۆی نەبووە تا هاوڵاتییانی دەزگاکانی دەوڵەتو حکومەتەکە بە هی خۆی بزانێتو بیپارێزێت. ئەو حکومەتو پەرلەمانو دامودەزگایانەش کە لە ١٩٩٢ دروستبوون هەر زوو لەگەڵ شەڕی ناوخۆ لەسەرەتای نەوەتەکان کران بە دامودەزگای حیزبی، چاکتر بڵێین کران بە دامودەزگای یەکێتیو پارتی کە سەرانی دوو بنەماڵە بەسەریاندا زاڵبوون. لەوەش گرنگتر، میدیای هەر دوو حیزب تەواوی سەرکەوتنو شکستەکانیشیان بە حیزبی کردوە. بۆنمونە، ناردنی هێز بۆ ڕۆژاڤا کرابوو بە دەستکەوتی یەکێتییو هەڵکردنی ئاڵای کوردستان لە هەرێمو بە دەستکەوتی پارتی؛ دۆڕانی کەرکوکو ناوچە دابڕاوەکان کرابوون بە شکستی یەکێتییو دزینی نەوتو تەخشانو پەخشان کردنی سامانی گشتی بە شکستی پارتی. هێزەکانی ئاسایشو پێشمەرگەش وەک چۆن لەسەرەتاوە حیزبییبوون دوای ٢٥ ساڵ لە حوکمڕانی هەروا بە حیزبیی ماونەتەوە. ئەمەش وایکردوە کە هاوڵاتی کوردستان هەستی ئینتیمای نەک هەر بە دامودەزگاو حکومەت نەبێت بەڵکو لە ڕقی حیزب ڕقی لە خاکو نیشتیمانیش بێتەوەو لە دەرفەتێک بگەڕێت لە ڕقی پارتیو یەکێتیی نیشتیمانو وڵاتو دامودەزگا حکومییەکانیان بسوتێنێ.

دووەم، لە کوردستان داڕشتەی (ستراکتەری) خێڵ لاوازبووە بەڵام عەقڵی خێڵ (tribalism) هێشتا زۆر بەهێزە، ئەمەش بۆتە زادەی زاڵیی کەلتوری ڕق و قینە کە بنەماکەی دەگەڕێتەوە بۆ کەلتورو عەقڵی خێڵ. لێرە دەبێت ئەوە بڵێین کە عەقڵی خێڵ مەرج نیە لە فۆرمی خێڵ دەرکەوێت بەڵکو دەکرێت لە فۆرمی ناوچە، شار، حیزب، بنەماڵە یان گوند دەرکەوێت. ئینسانی کورد ئەوەندەی ئینتیمای بۆ خێڵ، بۆ شار،

بە حیزب، بە بنەماڵە، بە گوند هەیە ئەوەندە ئینتیمای بە خاکو نیشتیمانو نەتەوە نییە. ئەم وردە-شوناسو ئینتیمایانەش خەڵک کۆوەناکەن بەڵکو دابەشدەکەن، دابەشبوونەکانیش لە غیابی شوناسو ئینتیمایەکی کەگیر دەبنە زادەی دروستبوونی ململانێ. لە غیابی دامودەزگای دەستوریو پەرلەمانیو دادگایی بۆ ڕێکخستنو یەکلایکردنەوەی کێشمەکێشەکان، ئەوە ململانێکان بەرەو ئاقاری ناتەندروست دەڕواتەو ڕقو قینە بەرهەمدەنێت. ڕق لە خەڵکی ئەم ناوچەیەو ئەو ناوچەیە، ڕق لە ئەندامانی ئەم حیزبەو ئەو حیزبە …هتد. ڕقیش بەلەناوبردنی ئەوی دیکەو سیمبولەکانی ئەوی دیکە دادەمرکێتەوە. لەدەرئەنجامدا کاتێک پێکدادان ڕوودەدات لایەنەکانو کەسەکان لە هەوڵی سڕینەوەی ئەوی دیکەدا دەبن، سڕینەوەش لوتکەی توندوتیژییە.

سێیەم، خۆپیشاندانەکان، بەتایبەتی گەڕی ئەمجارە، نە ڕابەری هەیە نە ڕێکخراوە نە هیچ لایەنو گروپێکی ڕێکخراو سەرپەرشتی دەکات. کەسێک و لایەنێک نییە خەڵک ئاراستەبکات، ئامانج و میکانیزم دەستنیشان بکاتو هەنگاوی پێویست بۆ جێبەجێکردنیان بهاوێت. لەغیابی ڕابەری مەیدانیو گروپێکی ڕێکخەر، گەڕەلاوژەو فەوزا لە خۆپیشاندانەکان پەیدادەبنو ناعەقڵانی بەسەر عەقڵو سۆزو عاتیفە بەسەر لۆجیک زاڵدەبێت. کاتیکیش ناعەقڵانیو نالۆجیک زاڵبوون، ئیدی چاوەڕوانی کرداری توندوتیژیی دەکرێت.

چوارەم، دەسەڵات لەڕێگەی کۆمەڵێک بەڵتەجی بۆ ناشیرکردنی خۆپیشاندەرانو ئامانجەکانیان دەسیسەکانی خۆی خستەتە ڕیزی خۆپیشاندەران و هانی توندوتیژیی دەدەن. توێژینەوەکانیش سەلماندویانە لەکاتی خۆپیشاندانەکان بەشداربووان لاسایی یەکدی دەکەنەوە، ئەمەش دەبێتە مایەی ئەوەی کە ئەو کەسانەی باوەڕیان بە توندوتیژییش نییە یان نیازی کاری توندوتیژییان نەبێت کارگەلێک ئەنجامدەن کە بەهیچ شێوەیەک بەتەنیا کارگەلی وا ئەنجامنەدەن. بەواتایەکی دیکە هەر هەندە کەسێک یان چەند کەسێک لەنێو گروپێکدا بەردیان هاوێشت یان هێرشیانکردە سەر دامەزراوەیەک ئیدی ئەوانی دیکەش بێ بیرکردنەوە ڕەدویان دەکەونو هەمان کار ئەنجامدەدەن، بەکاری توندوتیژییشەوە.

پێنجەم، ئەوەی لای هەمووان ئاشکرایە ئەوەیە کە توڕەییو بێزارییەکانی خەڵک چەند ساڵێکە گەیشتونەتە ترۆپک. هۆکاری هەرە سەرەکی توڕەییەکانیش تەنیا بێ موچەیو بێ کارەیو بێ ئاویو بێ خزمەتگوزاری نییە؛ هاوکات، تەنیا دزیو گەندەڵیو تەخشانو

پەخشانکردنی سامانی گشتیی نیە؛ هەروەها، تەنیا شکستو خیانەتەکانی ١٦ ی ئۆکتۆبەرو ٣١ ی ئاب نین، بەڵکو ئەمانە هەموویان بەسەریەکەوەش، بەڵام لەسەروی هەموو ئەمانەوە نەبوونی یەکسانیە. خەڵک توڕەیە چونکە دەبینێت کەسانێک هەن موچەیان هەیەو ئەو نیەتی؛ کەسانێک ئاو کارەبای بیست چوار سەعاتەیان هەیەو ئەو نیەتی؛ کەسانێک تەعین دەکرێنو ئەو تەعین ناکرێت. هەموو ئەم هۆکارانە توڕەییو بێزارییەکەی لەڕادەبەدەری بەرهەمهێناوەو ساڵانێکیشە پەنگدەخواتەوە ئێستاش لەبەرابەر دەسەڵاتێک کە هیچ ئامادەیی گوێگرتنی لە خەڵکو دانوسانی لەگەڵ نوێنەرەکانی نیە تەقیوەتەوەو توندوتیژیی لێکەوتەتەوە.
شەشەم، کەلتوری توندوتیژیی لە ڕۆژهەڵاتی ناوین بۆ کوردستانیشەوە زادەی زاڵیی سێ گوتاری شۆڕشگێڕیی زاڵە لە ناوچەکە کە گوتاری شۆڕشگێڕیی ناسیونالیزمیو شۆڕشگێڕیی کۆمۆنیستیو شۆڕشگێڕیی ئیسلامیین. گوتاری ئەم سێ ڕەوتە بەگشتی بانگەشەی ڕاپەڕینو ڕوخانو سەرلەنوێ دروستکردنەوە دەکەن. ئەم سێ ڕەوتە بەگشتیی باوەڕیان بە شۆڕشو بە گۆڕانکاری. مەبەستی من لێرە ئەوە نیە کە خۆپیشاندەران سەر بەو ڕەوتانەن بەڵکو قسەی من لەسەر زاڵیی ئەم سێ گوتارەیە لەسەر عەقڵی خەڵک سەرەڕای لاوازی ئەم ڕەوتانە وەک هێز.

حەوتەم، هیچ گومانی تێدا نیە کە دەسەڵات لە کوردستان، بەتایبەتی پارتی دیموکراتی کوردستان، هۆکاری هەرە سەرەکییە لەپشت دەستبردنی خەڵک بۆ توندوتیژیی. پارتی لە ناوچەکانی ژێر دەسەڵاتی خۆی مەنفەزێکی نەهێشتوە بۆ دەربڕینی ناڕەزاییەکان، ئەویش لە ڕێگەی سەرکوتکردنو داپڵۆسینی دەنگە ناڕازییەکان. خەڵکی ناوچەکانی دیکەش چاک ئەو ڕاستییە دەزانن بەبێ تێگەیاندنی پارتی لە پەیامەکانیان هیچ گۆڕانکارییەک لە کوردستان ناکرێت، ئەوەش دەزانن کە لە ناوچەکانی ژێر دەسەڵاتی پارتی ئەگەرەکانی خۆپیشاندانو دەنگ هەڵبڕین زۆر کەمە بۆیە لە هەر شوێنێکی دیکە پارتیو بارەگاکانی ببینرێن خەڵک بەو پەڕی تووڕەییەوە بەرەو ڕوویان دەڕۆن بۆ دەربڕینی بێزارییەکانیان. پارتیش بۆ ترساندنی نەک هەر ئەوانەی کە هێرش دەکەن بەڵکو بۆ تۆقاندنی هاوڵاتیانی ژێر دەسەڵاتی خۆی بەو پەڕی بێ بەزەییانەوە ڕووبەڕوویان دەبێتەوەو تەقەیان لێدەکاتو توندوتیژیی دروستدەکات. لە ئاکامدا خەڵک ئەو باوەڕەی لا دروستبووە کە چەکو شۆڕشو ڕاپەڕینو توندوتیژیی تاکە ڕێگەیە بۆ مامەڵەکردن لەگەڵ پارتیو دەسەڵات.

سەرەڕای بوونی ئەو هەموو هۆکارە بۆ توندوتیژیی بەڵام خەباتی

ناتوندوتیژیی تاکە شێوازی خەباتە کە نەک تەنیا سەرکەوتن بەڵکو حکومەتێکی مەدەنی تەندروست بەرهەمبێنێت. توندوتیژیی‌و ڕاپەڕینو شۆڕش سەدان ساڵە نەک هەر کوردستان بەڵکو تەواوی وڵاتانی ناوچەکە وێراندەکات. مەترسییە گەورەکە ئەوەیە کە هەر کەسو لایەنێک بەهێز بێتە سەر حوکم تەنیا بەهێز حوکم دەکاتو تەنیا بەهێزیش دەبێت لاببرێتەوە. ئەمەش سوڕێک دروستدەکات کە دەکرێت بە سوڕی توندوتیژیی ناوببرێت. سوڕەکە بەردەوام دووبارە دەبێتەوەو بەردەوام توندوتیژیی بەرهەمدێنێتەوە. کوردستان ئێستا لە گێژاوی سوڕی توندوتیژییدا دەخولێتەوە.

بۆ پچڕاندنی ئەم سوڕە دەبێت بە هەتا هەتایە، تەنیاو تەنیا، شێوازی خەباتی ناتوندوتیژی پەیڕەوبکرێت. ڕابەرانی ناڕەزاییەکانو خۆپیشاندانەکان نابێت بهێڵن بە هیچ شێوەیەک نە دەسەڵات نە کەسانی دیکە خۆپیشاندانەکان بەرەو ئاقاری توندوتیژیی ببات چونکە توندوتیژیی دەبێتە مایەی لەکەدارکردنی خۆپیشاندانەکان و زەمانەتی مانەوەی دەسەڵاتە خۆسەپێنەکان دەکات چونکە پاساوی سەرکوتکردنی پێدەدات. خەڵکی کوردستان لاسایی ئەزمونی تونس بکەن باشترە لەوەی ئەزمونی سوریا و لیبیا دووبارە بکەنەوە.

لەکۆتاییدا دەبێت لەسەر دوو خاڵی دیکەی گرنگ هەڵوەستە بکەین. یەکەم، هۆکارەکانی توندوتیژیی نابێت بەهیچ شێوەیەک بکرێن بە پاساو بۆ شەرعیەتدان بە توندوتیژیی. توڕەیی‌و زوڵم و چەوسانەوە هەڵە ناکەن بە ڕاست، ناڕەوا ناکەن بە ڕەوا. دووەم، ئەگەر خەڵک بارەگای حیزبی یان دامودەزگاکانی دەوڵەتی سوتاند ئەوە نابێتو ناکرێت دەسەڵات ئەمە بکات بە پاساو بۆ تەقەکردن لە خەڵک. کاری دەسەڵاتو دامودەزگا ئەمنییەکان کوشتنی خەڵک نیە بەڵکو پاراستنیانە، خەڵک دەبێت کۆنتڕۆڵ بکرێن نە بەر گولە بدرێن.

هەرچۆنێک بێت، تاکەڕێگا خەباتی ئاشتیانەو مەدەنیانەو ناتوندوتیژییە. دەبێت توندوتیژیی کاتەگۆریکەری، واتە لەبنەڕەتەوە، ڕەتبکرێتەوە.

لە بارەی نائومێدیەوە ... وریا مەعروف

نائومێدی مرۆڤ بەگەڕدەخات تاکوو بەدوایی ژیانێکی چاکتر و باشتردا بگەڕێت، دەیکاتە کەسێکی ناڕازی و وای لێدەکات بکەوێتە هەوڵ و کۆشش بۆ گۆڕان بەدوای دەستکەوتنی بەهای ئینسانیەوە، تاکوو لەڕێگەیەوە ڕۆح و دەروونی ئازاد و سەربەست بکات. ئەوەی مرۆڤ دەدەنگ و دەستەوەستان دەکات نائومێدی نیە، بەڵکو لاوازی و ڕووخانە. نائومێدی پێویستە مرۆڤ بەجوڵە بخات و بیباتە قۆناغێکی تر و ژیانێکی شیاوتر.

مرۆڤ کە نائومێدبوو دەستهەڵدەگرێت و بەدوای ڕێگا چارەیەکی تردا دەگەڕێت، وای لێدەکات بەدوای بوونێکی باشتردا بگەڕێت، تاکو بگات بە شوناسێکی تایبەت و ژیانێکی باشتر و گونجاوتر کە شیاوی ئینسان بێت، کاتێک هەمووان وەکو یەک وان، هەست بە بوونی خۆیان ناکەن وادەزانن مردوون و شکۆ و ڕێزیان نەماوە، ڕەنگە بتوانن بەشایەک پێبکەنەوە بەڵام گرنگ نین، لێرەدا نائومێدی لەدۆخی خۆت – هێزت وەبەر دەدات و وات لێدەکات هەنگاو بنێیت و هەوڵبدەی ببیتە کەسێکی گرنگ، توانا ڕاستەقینەکەی خۆت دەخەیتە گەڕ بە حەز و عەشقەوە سەر لەنوێ دەستپێدەکەیت..

پێویستە نائومێدی بتگەیەنێتە ئازادی و سەربەخۆیی ئەوە وەزیفەی ڕاستەقینەی نائومێدیە نەک وەستان.

نائومێدبوون وات لێدەکات لەو زەلکاوەدا مەلە نەکەیت کە بەگەنەکەی کاسی کردووی و دەست و قاچەکانت لە قەوزەکانی گیربووە، وات لێدەکات خۆت ڕاوشێنی و دەرپەڕی لە وەستگەیەکی تر دەست پێبکەیتەوە. بوونی ئومێد لە زەلکاودا دەتخنکێنێت و دەتڕزێنێتەوە، بوونی خۆت لەدەست دەدەی، پێویستە خۆت دەرباز بکەیت، ئەمەش چۆن هەنگاوی بۆ دەنرێ؟ ئەوکاتە هەنگاوی بۆ دەنرێ کە تۆ نائومێدبیت، بەدوای ڕێگایەکی تر و ژیانێکی دیکەدا دەگەڕێت، بوونی ئومێد دەتخاپێنێ و، چاوەڕوان دەتهێڵێتەوە دەتکاتە کەسێکی دەستەوەستان کە پشت بە کەسانی تر ببەستی و دوورکەویتەوە لەخۆت.

تا نائومێد نەبین ناتوانین هەنگاوی نوێ بهاوێژین و ڕێگایەکی نوێ بگرینەبەر، نابێت بوەستیت هەم لەباری خراپی و هەم باش-یشدا،

وەستان چێژی ژیانت لێدەستێنێتەوە، ڕەنگە وەستان ئارامیت پێببەخشێ، بەڵام چێژت لێدەستێنێتەوە، وەستان تەنها بۆ پشوودان پێویستییە، بەڵام درێژخایەن بزرت دەکات، دڵخۆشی و چێژت لەناو دەبات، ڕەنگە لەهەموو هەستێکی ئیسنانیش خاڵیت بکاتەوە، مرۆق سنورێکی ڕۆحی فراوانی هەیە تەواو نابێت، هەمیشە لەگەڕاندایە بۆ ئەوەی بگاتە زۆرترین و باشترین، نائومێدی وزە و هێزی گەڕانییەتی.

نائومێدی بە مانای کۆتایی هاتن نایەت، بەڵکو سەرەتایی دەستپێکێکی نوێیە بەرەو باشتر، کاتێک خەمگینی و ئازار و نا ئارامی تا بینە قاقات هاتووە هەناسەی تەنگ کردووی و پێویستە بەرزبیتەوە، بجووڵێیت.. وات لێدەکات لەو دۆخە دەرچیت کە نائومێدی کردووی، لە شوێنێکی دوورتر بڕوانی بەدوای ڕێگایەکی باشتردا بگەڕێی…

بڕوخێ.. و .. هەنگاوەکانی دواتر! … چالاک ئاغجەلەری

بڕوخێ بەڕووی کەسێکی فاشل یان دەسەڵاتێکی کرمن و خۆسەپێن جوانترین دەستەواژەیە کاتێک لەلایەن شەقامەوە ئاراستە دەکرێت ، لە کاتێکدا ئەم فۆرمە هەڵگریدروستکرنەوەی سبەی ڕۆژی ئومێد و داخوازییە ڕەواکانی شەقامە هاوکات ستەپێکە بەڕووی ئەوانەی هەڵگری هەمان فۆرمی بڕوخێی شەقام بوون بەڵام ویستەشەخسییەکان و حەز و ئارەزووی کورسی بۆ ئاراستەیەکی تری گەیاندن. خەڵکی هەرێمی کوردستان لە دوو وێستگەی جیاوازدا ، سەردەمانێک دەسەڵاتێکی داپڵۆسێنەریوەکو سەدام و دارو دەستەکەی هەژموونی باڵادەستی خۆیان ڕۆژ بە ڕۆژ فراوانتر دەکرد ، هەرچییەکیان پێبکرایە دەیانکرد بەرامبەر ڕوخانی شکۆی تاک بە تاکی ئەمنیشتیمانە، ئەو بوو بڵێسەی گڕی دەنگی شەقام لە ڕانیە و قەڵادزییەوە بووە سەرمەشقی دەستەواژەی بڕوخێیەک ، دار وبەردی بەعسی کردە دۆزەخ وەک نموونەیەک هیچ دەسەڵاتێک نەوێرێت دەست بۆ شکۆ و مەرەی گەل بەرێت هەروەها مێژوویەکی پڕ لە شکۆ یە لە ڕاپەڕینی خەڵک بە گژ نادادی و جەور و ستەمدا، بە تێپەڕاندنی ئەوقۆناغە لە دوای ڕاپەڕین خەڵکی کوردستان تێکەڵ بە خەونە ڕەنگاو ڕەنگەکان بوون کار گەیشتە ئەو

ئاستەی بە گەورەییەوە پشتیان دانەواند بە هێزەکانی شاخ و کردیانەبە دەمڕاست و دەسەڵاتدار ، ئەوە بوو هێزە سیاسیەکان بوون بە میراتگری ئەو دەنگانەو جەماوەر متمانەی تەواوی پێیان بەخشی لە پەناوی بیناکردنەوەی دەسەڵاتێکیتەندروست و خزمەتکار.

بەڵام قۆناغی نوێ بەسەردەمی دەسەڵاتی کوردی ئاوەزان بوو ، خەڵک بەهوای وابوو سەرەتای دەستپێکی ژیانێکی نوێ ژیانێک شایستەی ئەو هەموو ئێش و ئازارە بێت کە ئەو ڕۆژانە پێوەی دەتلانەوە، وەک بینەرا دوای ٢٦ ساڵ لە چاوەڕوانی شەقام سەرباری تەواوی نەهامەتیەکان ، نادادیەکان، دروست بوونی نوخبەکەی بەدەسەڵاتبەجیاوازیەک کە پەوانەناکرێت لەگەڵ کەسانی ئاساییدا، هیسترا و پاوانخوازی ئەم دەستەیە گەیشتنە ئاستی دیکتاتۆرە بەناوبانگاکان ، سەرکردە و حزب هەرکاتێک پەگەیانلەسەروو یاساوە بێت بەشک دەخی فیرعەون ئاسا لە خۆ دەگرێت ، تەواوی بە هاکان لە خەڵک دادەماڵێت و بە خۆوەی دەپێچێت، ئەستا ئەو ساتەیە خەڵک چیتر ناتونێتبەدەنگ بێت ، سوکایەتی نەما گەل تاقی نەکاتەوە، کار گەیشتە ئەو ئاستەی دەستیان بە قوتی تاکەکانی ئەم نیشتیمانەش برد لە کاتێکدا ڕژێمی پێشتر ئەم هەنگاوەی نەنا،لەبەرەدا شەقام بە ئەرکی ئەخلاقی خۆی هەڵدەستێت، مەبەستێتی زوخای ئەم چەند ساڵە بە تەنها ووشەیەک پەناسە بکات .. هاواری بەوخەی بە گوەی دەسەڵاتی کوردییدابدات، ئەمە ئەو چرکەساتەیە دەرەی پاراستنی مەرامەی کوردبوون و کوردایەتی تووە دەدرێت، دەرەی باوەش کردن بە بەها دینیەکاندا دەگەڕێنرێتەوە بە تاک و لەچنگی حزبیسیاسی دەسەنرێتەوە ، داکەکیە لە بەها ئینسانیەکان، لە ژیانێکی باشتر و داهاتویەکی ڕوون .

هاوکات تەوژمی بەوخەی دەسەڵات دەبێت چوارچێوەیەکی هاوچەرخ ئاراستە بکات ، دامو دەزگاکان وەک بەشێک لەماڵەکانی خەیان پەناسە بکەن وەک بیبیلەی چاوپارێزگاری لەبکەن چونکە دەسەڵاتی خەسپەن بەردەوام لە هەوەی ناشیرین کردنی ئەوەدان ، ناکرێت دەزگای ئاسایش و پێشمەرگە بکەن بە بەرەی دەسەڵات ، دەستی سەزوخەشەویستیان بە درێژ بکەن داوای هاوکاریان لەبکەن، پێویستە کار بە جوەاندنی زەنی زەرد بکرێت وەک هەموو دەزانین سەری مارەکە ئەو ناوەندەیە، ئەگەر تەماشایمێژووی گەڵانکاری و بەدەرنانی دەسەڵاتی ستەمکار بکەین پایتەخت چەقی یەکلاکردنەوەی کێشەکانە، بەیە هەرچی زووە ئەم خەباتە ڕەوایە سنوری دەگۆڕە ببەزێنێت ،چونکە لە چەند ساڵی ڕابردوودا ئەم جۆرە نارەزایەتیانە

تاقیکراوەتەوە بە شکت کۆتایی هاتووە، بگرە پارتی و دەسەڵاتەکەی
گەزو بەزی پێگرتووە. ئەمە لە کاتێکداچەقبەستنی لە چواچێوەی
دەسەڵاتی یەکێتی و زۆنی سەوزدا فۆرمی بڕوخێ و داخوازیەکانی شەقام
بە دوو ئاراستە خۆی دەناسێنێت ، یەکەمیان .. تەواوکردنی
پلانەکانی١٦ی ئۆکتۆبەرە ، پارتی بە پیلان کار لە سەر توڕەیی شەقام
دەکات بۆ هەرچی زیاتری نانەوەی ئاشوب لەو سنورە ، دووهەم …
هەوڵدان بۆ دروست بوونی دوو ئیدارەییکە خەونی پارتیە ، لە
هەردوو ئەگەرەکەدا یەکێتی دەبێت قسەی هەبێت و ڕاستگۆیانە
بکەوێتە گفتوگۆ لەگەڵ خەڵکەکەدا، هاوکات وەڵامی هەڕەشە و
چاوسوکردنەوەیەکدادیی یەکێتی نادات لەگەڵ ئەوشدا هەلێکە بۆ
ئاشتکردنەوەی خەڵک ، شەقامیش دەبێت زۆر بە ووریاییەوە هەڵسوکەوت
بکەن بە بەرنامە داخوازیەکانیان بەدەست بهێنن ،ل□ ئ□□گ□ری
بەدەنگەوە هاتنی دەسەڵاتی زۆنی سەوز و نیلی سەقفێک بۆ
داواکاریەکان دابنرێت لەسەرو هەموویانەوە پێکھێنانی حکومەتێکی
ئینتیقالی بە نوێنەرایەتی دەنگیشەقام، ئەم جۆرە هەنگاوە لە
□□زانی داهاتودا باشترین بژاردەیە کە خەڵکی بێگرێتە بەر،
هەڵبژاردنەکان لە کاتی خۆیدا بکرێت ، لە ئێستادا پێویستە داوا
لە دەوڵەتی ناوەند(عێراق) بکرێت ئەرکی پاراستنی شەقام لە
ئەستۆ بگرێت لە حاڵەتی ملهوڕی دەسەڵاتی هەرێمدا لە ئازاردانی
خەڵک، تەواوی ئەم کارانەش پێویستی بە بەرنامەڕێژییە ولە هەر
یەکەیەکی ئیداریدا دەبێت دەست و برد لە دروستکردن لیژنەی
سەرپەرشتی شەقام بکرێت، بە پێچەوانەوە هەوڵەکان ئاکام گیر
نا بێت.

شێعرێک له ئالێن ئۆستین .. نووسینی سۆزان پۆلیس شووتز

(1)شێعرێک له ئالێن ئۆستین
له کتێبی "بەرادەوام بەدوای خەونەکانت به"(2) نووسینی سۆزان پۆلیس شووتز(3)
وەرگێڕان له ئینگلیزییەوە: زانکۆ یاری

(کارناسی زمان و وێژەی ئینگلیزی)

دەتوانی وا بکەی
بڕوانە دەروونی خۆت و
گوێ بدە بە دەنگی دڵت.
دەتوانی وا بکەی
دەتوانی بەو ئامانجە بگەی.
دەتوانی ڕاستییەکی نوێ بخوڵقێنی
بەجێگەی ملدان لە ئاستی ڕاستییەکاندا
ئەوانەی کە هەموو کاتێک بوونە.
دەتوانی وا بکەی.
گشت هومێدە گەشەکانت
لەگەڵتە.
هیچ شیتێک له هەمبەری تۆدا نییه
بەجگە لە ترسەکانت.

Alin Austin, 1983-1
2-Allways follow your dreams
3- Susan Polis Schutz

. . . You Can Do It

Look within.
And listen to your heart.
You can do it.
You can reach that goal.
You can make that new reality
instead of accepting things
the way they used to be.
You can do it.
All of your highest hopes are
with you.
Nothing hold you back but
.your own fears